

Stadswandeling Spakenburg: 'de Watersnoodramp van 1916'

Verzamelpunt voor deze wandeling is de parkeerplaats Zuiderzee. Deze vindt u door de informatiebordjes Zuiderzee te volgen of de hieronder toegevoegde routefoto's.

De complete stadswandeling is ongeveer 3,4 kilometer lang.

Als u met de auto komt...

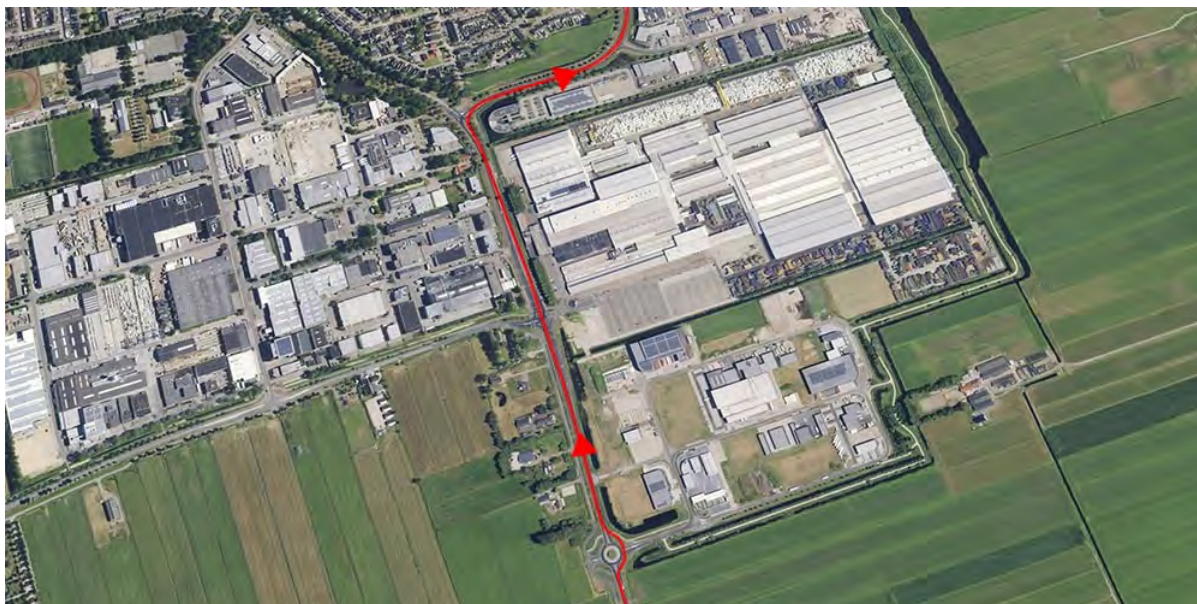
Neem op de A1 afrit 12 naar Bunschoten-Spakenburg en Amersfoort-West en volg de N199 naar Spakenburg.

Binnen de bebouwde kom, ga rechtdoor over de rotonde.

Bij de tweede verkeerslichten, ga rechtsaf.

Ga op de rotondes rechtdoor en blijf deze rondweg volgen.

Blijf deze rondweg volgen tot aan het eind.

Als u niet meer rechtdoor kan, sla dan linksaf.
Volg deze straat tot aan het eind en ga daar rechtsaf.

Volg ook deze straat tot aan het eind en ga daar rechtsaf.
Deze weg brengt u direct naar het parkeerterrein.

Een wandeling door Spakenburg...

Ik zal kort de aanleiding geven waarom ik voor deze wandeling heb gekozen. Ik was op een zomerdag met het gezin aan het fietsen over de Oostdijk, richting Nijkerk.

Tijdens deze tocht stonden op de dijk op verschillende plekken markeringen met 13-01-1916. De kinderen vroegen wat dit inhield, waarop ik kon vertellen dat het de plekken aangeeft waar de dijken zijn doorgebroken.

Zo'n markering laat dus het begin en het eind van een dijkdoorbraak zien. Dit maakt inzichtelijk hoe groot de gaten in de dijk waren.

De Watersnoodramp van 1916 is voor velen een onbekend verhaal. Tijdens deze wandeling komt u er alles van te weten.

Stadswandeling Spakenburg: 'de Watersnoodramp van 1916'

U gaat de dijk op met een trapje.
Hier komt u op de Zuiderzeeboulevard.

U gaat rechtsaf. Hier loopt u over de dijk. Er is hier aan de Zuiderzeehaven een nieuw appartementencomplex gebouwd met uitzicht over het Nijkerkernauw.

Als u alsmaar rechtdoor loopt langs de Zuiderzeehaven, dan komt u uit bij de kop van de haven.

Als u daar naar rechts de haven uitkijkt, dan ziet u in de verte nu Flevoland liggen. Maar vroeger – in 1916 – keek men uit over het zoute water van de Zuiderzee en strekte die zee zich uit tot aan de horizon.

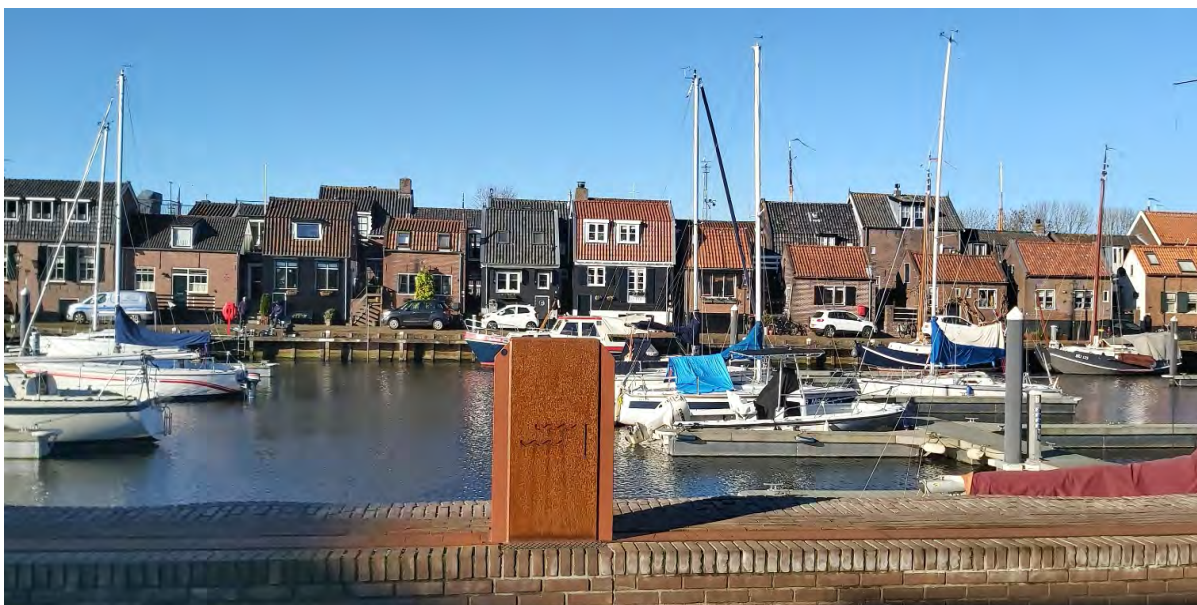
U loopt nu om het gebouw van de watersportvereniging. Dit is gebouwd in 2015 en biedt zicht op de Zuiderzeehaven, de Nieuwe Haven en de uitmonding van de Museumhaven van Spakenburg.

Aan het eind kunt u met het trapje omhoog en vervolgens rechts afslaan, de Kerkemaat op.

U loopt hier langs de Nieuwe Haven van Spakenburg.

01 Waterkering

Aan de rechterkant van u bevindt zich een gemetselde muur. In die muur verstoppt zit de 'Self-Closing Flood Barrier', die werd geplaatst tussen 2016-2017. Het is een 'slimme' waterkering die automatisch omhoog wordt geduwd wanneer er water in de ondergelegen bakken stroomt. De wanden komen dan zo'n 80 cm omhoog, waardoor het water niet meer zomaar Spakenburg in kan stromen zoals dat tijdens de watersnoodramp in januari 1916 gebeurde.

U komt aan het einde van de Kerkemaat bij het standbeeld van Koningin Wilhelmina.

02 Standbeeld Koningin Wilhelmina

Het beeld is hier geplaatst ter nagedachtenis van de watersnoodramp. De onderkant van de mantel markeert ongeveer de hoogte waar het water in 1916 heeft gestaan. Het beeld is gemaakt door kunstenaar Greet Grottendieck.

Hier onder vindt u een afbeelding van de herdenkingstekst die vermeld staat bij het beeld.

Als u voor het beeld staat, dan loopt u naar links richting Bakkerij Ru van Wouter van Geurten.

Bakkerij Ru van Wouter van Geurten is hier op de Havendijk gevestigd sinds 1894. Hij zorgde dat de vissers van brood werden voorzien en werd hierdoor een begrip in het dorp. Mocht de winkel open zijn, loop dan gerust naar binnen en probeer een van de lekkere Spakenburgse koeken.

Als u de winkel verlaat gaat u links.
Loopt u vanaf de bakker over de weg, dan ziet u aan uw linkerhand een monumentaal zwart pand.

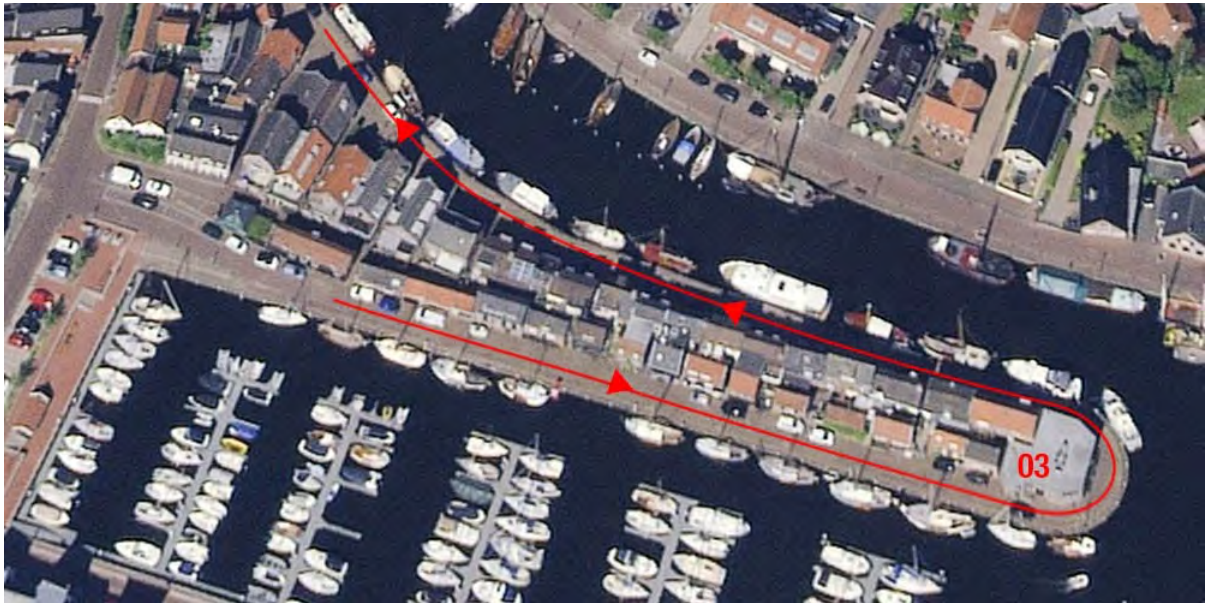
Hier hangt een peilbordje aan waarop u het de hoogte van het water in 1916 kunt zien. Let er maar eens op. Langs de route die u loopt hangen er op verschillende plaatsen van dit soort bordjes die het waterpeil aangeven.

Zo hangt er een bordje nabij huisnummer 15...

En hieronder vindt u een foto van het peilbordje bij huisnummer 20.

03 De visafslag, Havendijk nr. 28

Dit gebouw is een Rijksmonument. Vroeger werd de vers gevangen vis hier naartoe gebracht door de vissers. Wanneer er vis werd binnengebracht werd het alarm aangeslingerd, zodat visboeren wisten dat ze naar de afslag moesten komen.

Op een visafslag werd de vis bij opbod verkocht aan de hoogste bidder. In de afslag had iedere visboer een eigen vaste plek waar hij zat tijdens het bieden. De visboer die het hoogste bod had uitgebracht kon de vis na de veiling meenemen om te gaan verkopen.

Tijdens de Visserijdag (op de eerste zaterdag in september) is de afslag geopend voor het publiek. Dan wordt er verteld hoe het vroeger ging en kan iedereen ook bieden op gerookte vis. Ook is de afslag een officiële trouwlocatie. Voor aankomst van het bruidspaar wordt het alarm aan geslingerd zodat de dorpsgenoten weten dat er een huwelijk plaatsvindt.

Op de kop van de afslag zit een bordje waar de waterstand van 1916 vermeld staat. Op dit deel van de haven verandert de straatnaam Havendijk in Oude Haven. Ook aan de gevels van de woningen daar hangen weer verschillende peilbordjes zoals deze ter hoogte van huisnummer 20.

En deze hangt kort daarna bij huisnummer 14.

Als u nog even verder loopt, dan komt u bij huisnummer 17 ook weer een peilbordje tegen. Tijdens de wandeling ziet u de oude accenten van de huizen en de botters.

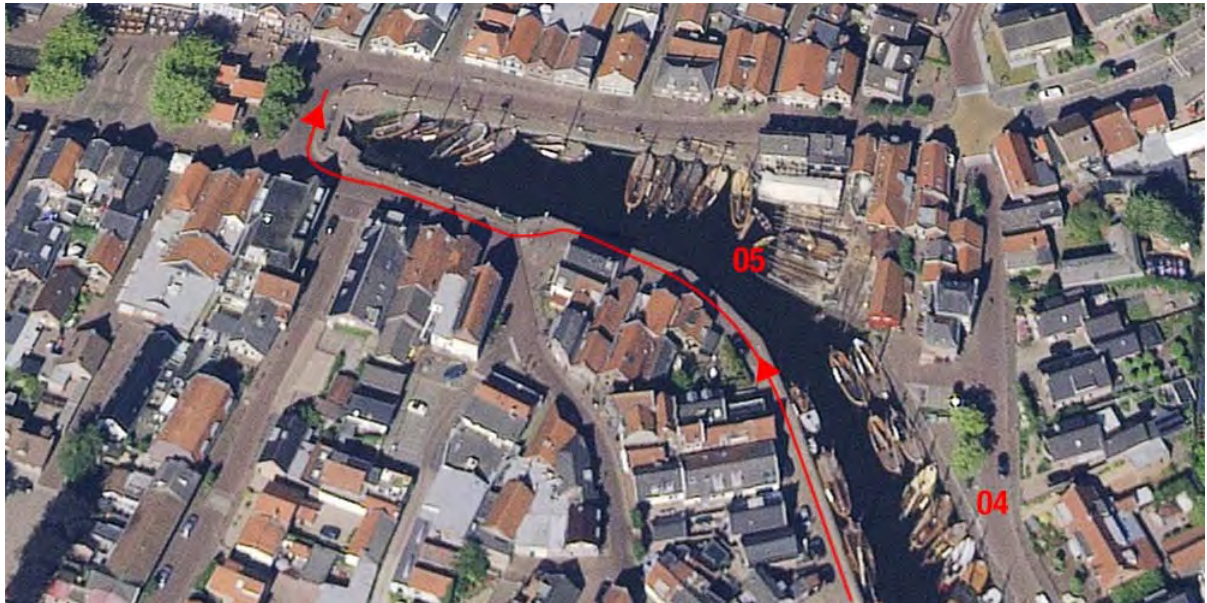
Aan de zijkant van het pand van bakker Ru van Wouter van Geurten hangt ook een peilbordje. En aan de achterzijde hangt dit fotobord met afbeeldingen van vroeger.

Ter hoogte van huisnummer 12 hangt een fotobord met een afbeelding van de Waternoodramp van 1916. Hier ziet u dat de botters op de kade lagen nadat het water was gezakt.

Als u nog iets verder doorloopt, dan ziet aan de overkant van de haven het beeld 'De visser' staan.

04 De visser

Dit beeld is gemaakt door kunstenaar Hans Kuyper.

Het beeld van deze visser staat op een verhoging. De visser heeft een vis in de armen. Naast hem staat een boot op een golf en een huisje waar rook uit de schoorsteen komt. De vis staat voor dankbaarheid voor de eeuwen goede vangst. Het huisje staat voor het roken van de gevangen vis, en de boot staat voor de botters van de Spakenburger vissersvloot.

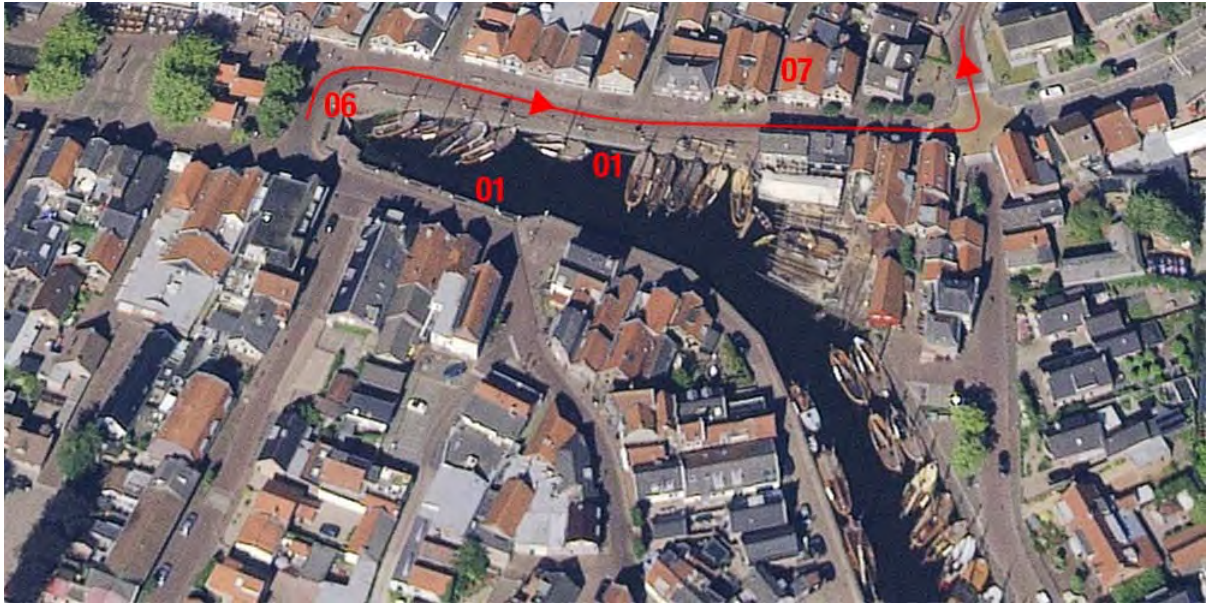
05 De Botterwerf

Ook de botterwerf van Spakenburg is een rijksmonument. Het is de oudste botterwerf van Nederland die nog steeds in gebruik is. De werf gaat terug tot 1750. Er waren toen vier scheepshellingen en later wordt de rode loods gebouwd. Nog steeds is deze werf een commercieel bedrijf. De botters worden uit het water gehaald om ze te onderhouden. Zoals al eerder aangegeven is in september de Visserijdag. Die dag is ook het uit het water halen van een botter en het weer te water laten van die botter te zien. Ook kunt u op de Visserijdag zelf een kijkje komen nemen op deze botterwerf.

Als u verder langs de haven loopt komt u een volgend stuk waterkering tegen. Hier is deze weggewerkt in de straat. In totaal is de waterkering 360 meter lang. Op de bovenkant van de waterkering staat het volkslied van Spakenburg. Op de foto ziet u de waterkering omhoog staan tijdens een testdag. Het informatiebord op de achtergrond staat er niet meer.

06 Spuikolk

De Spuikolk is in 2016 gereconstrueerd naar de situatie hoe het er vroeger uitzag. Dit gebeurde door het aanzicht van de spuikolk erop te schilderen en sluisdeuren terug te plaatsen. Deze aanpassing is gedaan met de aanleg van de waterkering.

Als u om de Oude Haven loopt langs het water, dan komt u bij het VVV uit. Hier kunt u informatie vinden over Spakenburg. Het Museum Spakenburg museum vindt u aan de overzijde van de weg.

07 Museum Spakenburg

In het museum is een deel gewijd aan de Watersnoodramp. Het is een onderdeel van de permanente tentoonstelling bij het gedeelte 'Voor- en tegenspoed'. In het museum vindt u nog veel meer van de cultuur van Spakenburg. U beleeft er de tradities die we in het dorp hebben.

De Watersteeg loopt dwars door het museumcomplex. Voor in de steeg hangt een bord waarop u kunt zien hoe hoog het water stond in 1916. Dat was ruim 3,24 meter boven N.A.P., het Normaal Amsterdams Peil. Net als vroeger is de steeg met schotplanken gebarricadeerd tegen eventueel hoog water.

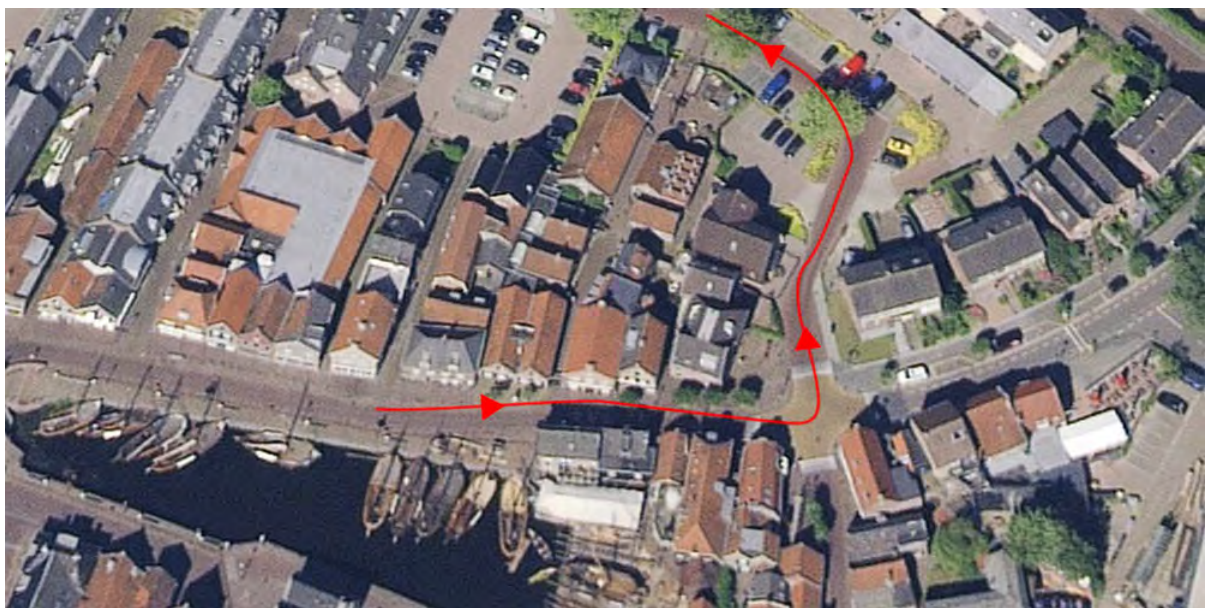

Op de foto hierboven staat twee kruisjes die aangeven waar peilbordjes hangen van de waterhoogte in 1916.

Als u links voor de steeg staat en dan de zichtlijn op de foto volgt, dan ziet u verderop dat achterste bordje hangen... En dat hangt halverwege de eerste verdieping van deze woning!

Als u vanaf het museum over de Oude Schans in de richting van de Westdijk loopt, dan ziet u dat de kruising daar bestraat is met gele stenen en dat er een duidelijk verschil in hoogte zit. Deze aanpassing is gedaan toen de waterkering werd geplaatst. Dat is omdat anders het Water via de Havenstraat alsnog het dorp kon inlopen. Nu is dit kruispunt dus net zo hoog als de waterkering wordt bij hoog water.

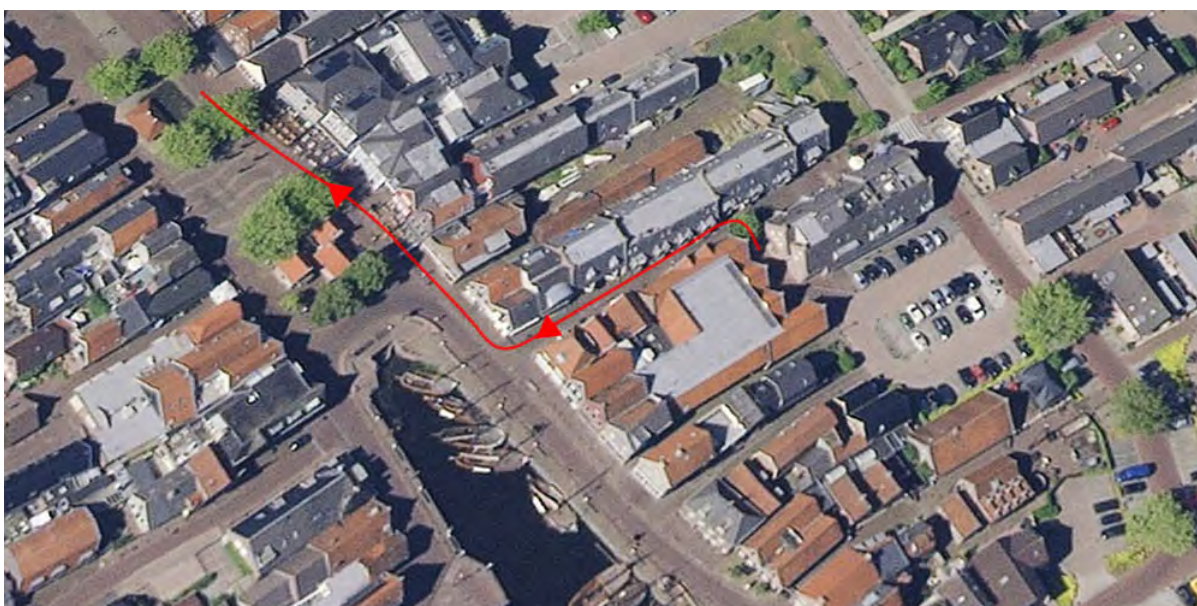
Als u op de kruising gaat staan (wel op uw veiligheid letten) en u kijkt naar rechts, dan ziet u het Schippershuys met op de achtergrond de botters. Iets verderop in deze straat staat het beeld 'De visser'. Aan de horizon ziet u de hoge gebouwen van de Zuiderzeeboulevard.

Als u op de kruising links afslaat, dan merkt u direct op hoe laag de bebouwing hier eigenlijk ligt. En dan begrijpt u ook waarom de waterkering zo belangrijk is voor Spakenburg.

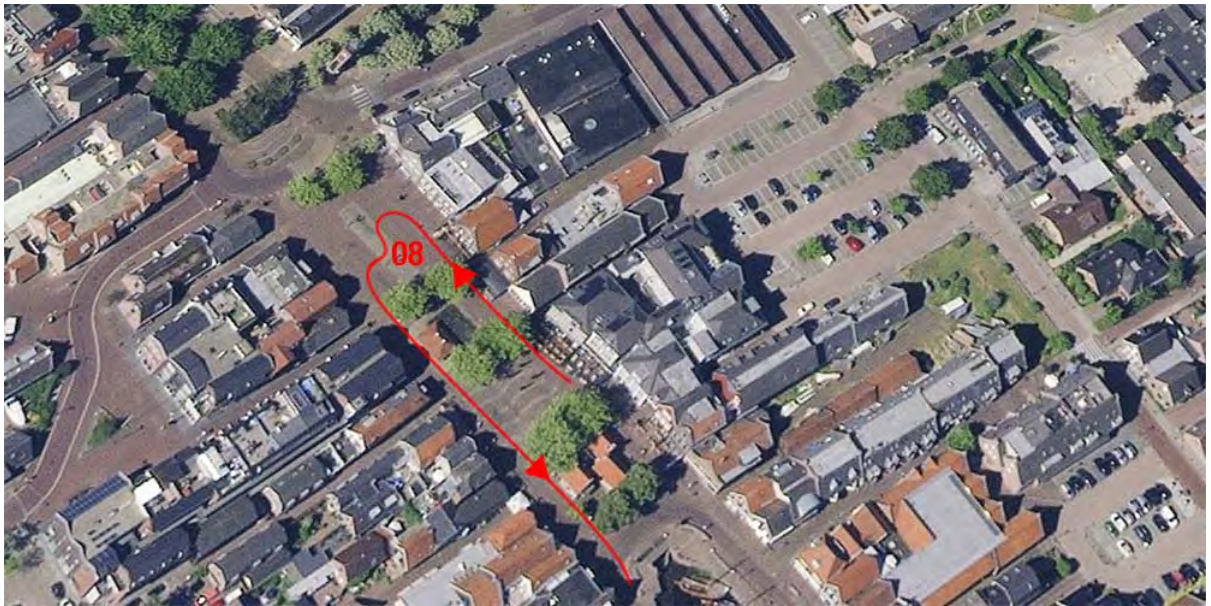
Als u links aanhoudt en de weg blijft volgen, dan komt u bij de achterzijde van Museum Spakenburg. Hier kunt u goed terugkijken richting de haven door de Watersteeg. Op deze manier ervaart u goed hoe groot het hoogteverschil hier is.

U loopt over het parkeerterrein langs de oude vissershuisjes. Vervolgens loopt u via de Vissersteeg terug naar de haven.

Aan het eind van de Vissersteeg gaat u rechtsaf richting het centrum. Nu komt u op het Spuiplein waar u lekker een visje kunt gaan eten of genieten van een bakkie koffie met een Spakenburgse lekkernij.

Op het midden van het marktplaats staat het beeld van het Spakenburgs Vrouwtje.

08 Spakenburgs Vrouwtje

Dit beeld is in 1995 gemaakt door kunstenaar Emanuel Houben. Hier ziet u hoe de vrouwen vroeger gekleed gingen. Er zijn nog maar weinig vrouwen die deze kleding dagelijks dragen. De jeugd doet dit alleen tijdens de Visserijdag.

Als u het Spakenburgs vrouwtje in de rug neemt loopt u weer terug richting de haven.

Aan het eind van de markt ziet u aan uw linkerhand – na de openbare toiletten – een oud winkeltje. Dit is een van de drie ‘pleinhuisjes’. Ook hieraan hangt weer een bordje met de waterstand van 1916.

09 De Pleinhuysjes

Oorspronkelijk was er slechts één pleinhuisje, dat in de jaren '50 is gesloopt. Later is het huisje in de originele stijl weer herbouwd, samen met nog twee andere.

Het huisje waarbij u nu staat is op de oorspronkelijke plek. Het diende ooit als opslag voor schotbalken. Bij hoogwater werden die balken gebruikt om de steegjes bij de haven te barricaderen, soms met wel drie balken op elkaar. Bij de Watersteeg bij het museum zag u een voorbeeld van hoe zo'n afsluiting met planken er dan vroeger uitzag. En vaak werden er nog zandzakken aan toegevoegd voor de stevigte.

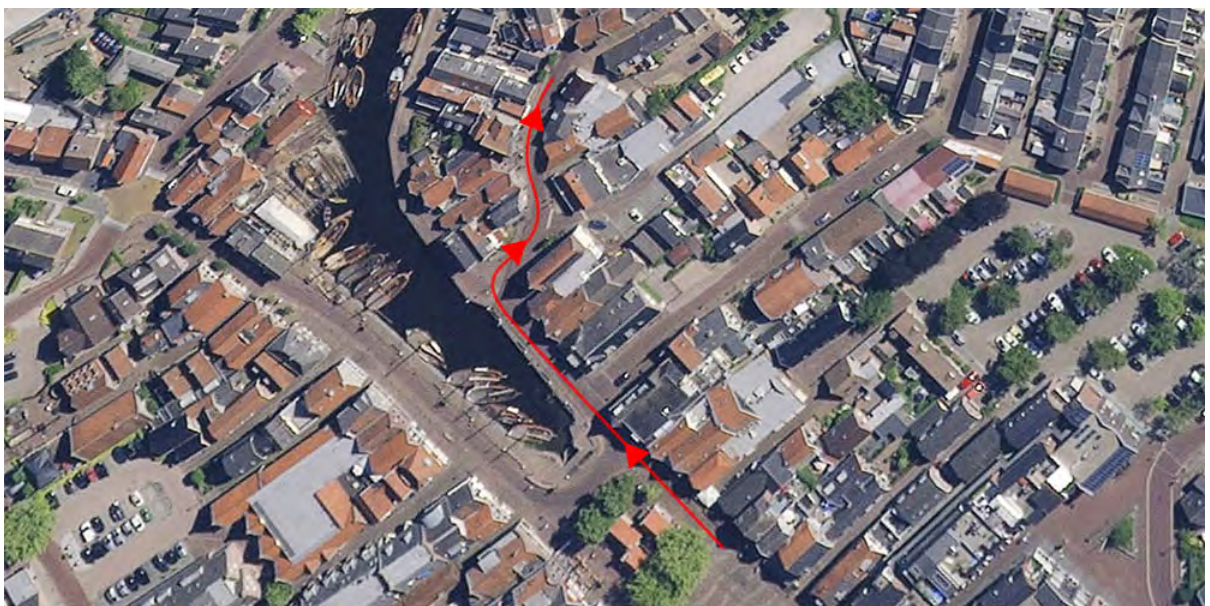

U verlaat het Spuiplein, en loopt weer langs de haven.

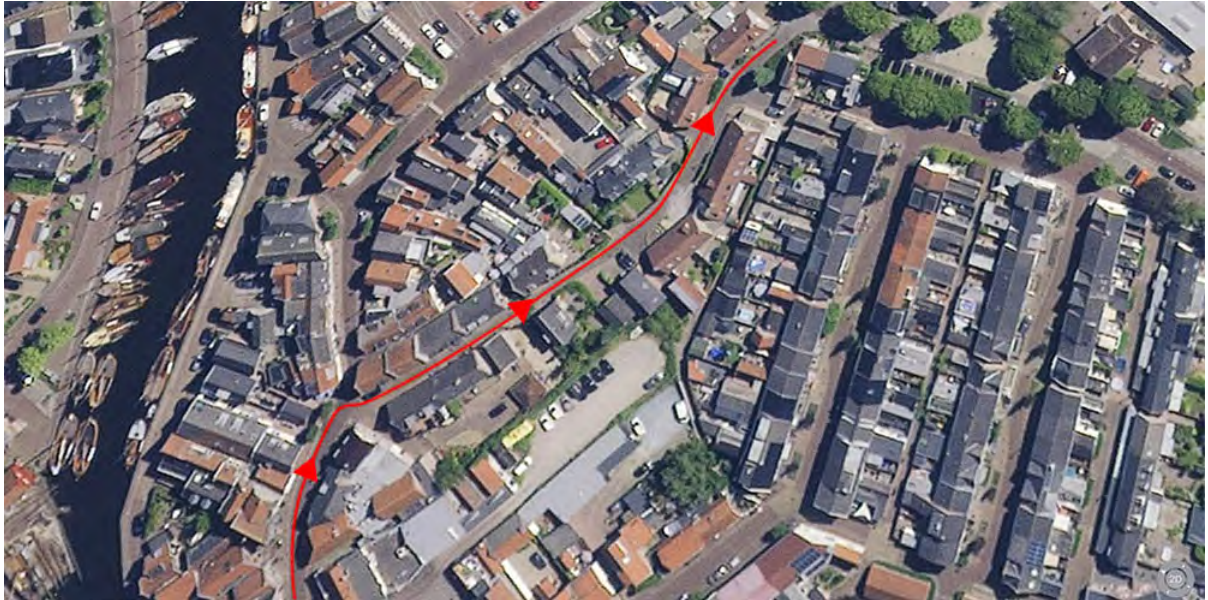
Aan uw rechterhand ziet u 'De Kajuit'. Dit waren vroeger woningen. Op deze oude foto ziet u aan de rechterkant nog een huis. De huizen in het midden van de foto zijn inmiddels herbouwd in de oude stijl van vroeger.

Vervolgens gaat u rechtsaf door de Hoekstraat en loopt u richting de Maatjessteeg. Dit is een van de oude steegjes.

In de Maatjessteeg zit een flink hoogteverschil. Dit kunt u goed merken aan de aflopende straat.

U gaat aan het einde van de steeg linksaf de Oostsingel op. Direct daarna gaat u bij de kruising rechtsaf naar de Oostmaat. Dan gelijk weer rechts en met de bocht mee de Weikamp op. Als voetganger kunt u eventueel de Oostmaat nog afsnijden.

Hier staan nog veel van de oude vissershuisjes van vroeger, al dan niet gerestaureerd. Hier heeft u een idee hoe het vroeger was in de smalle straatjes van Spakenburg.

In de bocht ziet u een rode pomp hangen. Dit was ooit de buurtpomp. Erboven hangt een foto van de Watersnoodramp van 1916 en daarop staat ook aangegeven waar u nu staat.

Als u de Weikamp verder uitloopt, dan komt u op de Oostdijk uit. Wanneer u daar over de dijk gaat, dan komt u weer uw auto uit op het parkeerterrein bij de Zuiderzeehaven.

Ik hoop dat u de wandeling interessant vond. Mocht u het leuk vinden, dan kunt u nog over de Oostdijk een stukje richting Nijkerk lopen. Zodra u de bebouwde kom heeft verlaten heeft u een mooi uitzicht.

Op de dijk staan precies de plekken aangegeven waar de dijk ooit is doorgebroken. Al lopend krijgt u dan een goede indruk hoe groot die gaten in de dijk waren.

Op de foto staan de letter A en B voor een wiel. Zulke 'vijvers' ontstaan wanneer het water bij een dijkdoorbraak op die plek met veel geweld langs stroomt en daarbij alle grond wegspoelt. Het zijn soms behoorlijk diepe gaten.

Vaak wordt daarna een nieuw stuk dijk aangelegd, op ruime afstand om dat wiel heen. Lang nadat een dijk is hersteld zijn de lokaties van zo'n dijkdoorbraak nog steeds terug te zien.

Mocht u besluiten om ook dit nog te gaan lopen, dan is een waarschuwing wel op zijn plaats. Deze route is aanzienlijk langer dan wat u in Spakenburg heeft gelopen. Wilt u helemaal tot plek C op de kaart, dan is dat best een eindje wandelen. Die afstand daarheen over de dijk bedraagt ongeveer 5 km.

Stadswandeling Spakenburg:
'de Watersnoodramp van 1916'

Tekst en foto's: Elle-Marie Hop-Beekhuis
december 2020